

Monipuolinen tiedemies

■ Björn Forsén

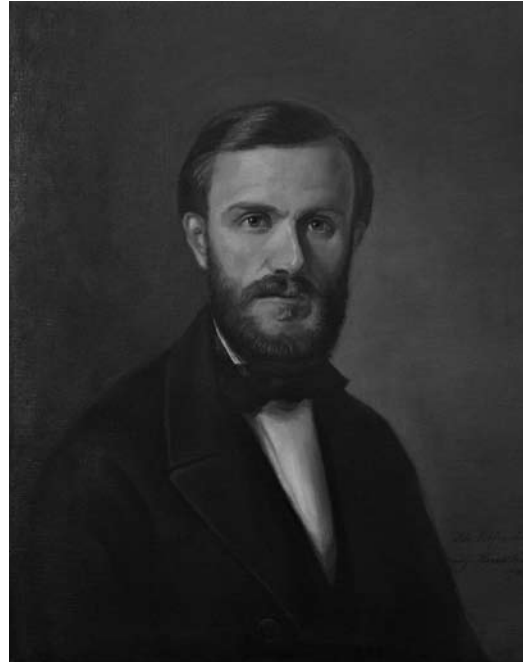
Suomen Ateenan-instituutti on tuottanut näyttelyn suomalaisesta 1800-luvun jälkipuolen tiedemiehestä Wilhelm Laguksesta. Näyttely nimeltä *Rakas vihattu Ateena! Otteita suomalaisen tutkijan Wilhelm Laguksen elämästä on esillä Kansalliskirjastossa. Se kertoo paitsi Wilhelm Laguksen Ateenan vaikutelmista 1850-luvun alussa myös hänen hämmästyttävän laajasta tutkijanurastaan.*

Palattuaan Helsinkiin neljä vuotta kestäneen Odessaan, Ateenaan ja Wieniin suuntautuneen tutkimusmatkansa jälkeen Lagus toimi ensin Keisarillisen Aleksanterin yliopiston itämaisen kirjallisuuden professorina, myöhemmin taas kreikkalaisen kirjallisuuden professorina, vararehtorina, rehtorina sekä lopulta myös raha- ja mitalikokoelman johtajana.

Klassikosta orientalistiksi

Wilhelm Laguksen vanhemmat tukivat lastensa opiskelua jo varhain, ja kodissa oli läpi vuoden kotiopettajia, heidän joukossaan myöhemmin kuuluisia tutkimusmatkailija ja orientalisti G. A. Wallin. Näin Lagus oppi jo lapsena latinaa niin hyvin, että kirjoitti isälleen kirjeitä latinaksi. Yliopistossa hän opiskeli ennen kaikkea klassillisia kieliä, mutta niiden ohessa myös historiaa, hepreaa, arabiaa ja persiaa. Hän julkaisi useita tutkielmia mm. Plutarkhoksen tuotannosta, mutta koska hän ei saanut virkaa yliopistosta, hän päätti vuonna 1850 lähteä stipendien turvin tutkimusmatkalle Etelä-Venäjälle ja Kreikkaan. Tarkoituksena oli syventyä skyyttien historiaan ja kreikkalaisen kulttuurin leviämiseen eteläiselle Venäjälle filologisten, historiallisten ja arkeologisten lähteiden valossa.

Marraskuussa 1852 Ateenassa Lagus sai tietää, että itämaisen kirjallisuuden professori G. A. Wallin oli yllättäen kuollut Helsingissä ja

Näyttely Rakas vihattu Ateena! Otteita suomalaisen tutkijan Wilhelm Laguksen elämästä on esillä Kansalliskirjaston Galleriassa, Helsingissä, 14.12.2007–26.3.2008. Näyttelyn toteutuksesta vastaavat B. Forsén, M. Vesterinen ja P. Österman.

että virka oli haettavissa. Ollakseen pätevä hakemaan kyseistä virkaa Laguksen piti oppia turkia. Hän aloitti turkin opinnot omin päin Ateenassa, mutta siirtyi sitten Wieniin tunnetun orientalistin Joseph Hammer von Purgstallin akateemiseen piiriin. Wienissä hän kirjoitti huiMaavaa vauhtia tutkielman aiemmin tuntemattomasta turkkilaisesta käsikirjoituksesta. Muun muassa tämän työn takia hänet valittiin Helsingissä vuonna 1857 itämaisen kirjallisuuden professoriksi.

Vielä sen jälkeen kun Lagus 1866 oli valittu Kreikan kirjallisuuden professoriksi, hän jatkoi työtään orientalistiikan alalla. Hänen merkittävien julkaisunsa oli neliniteinen *Lärokurs i arabiska språket*, jota vielä 25 vuotta myöhemmin

käytettiin oppimateriaalina yliopistossa. Hän kirjoitti myös nykypersian oppikirjan, jota ei tosin koskaan julkaistu. Mainitsemisen arvoista on myös hänen suomalaisen assyriologian kannalta perustava työnsä.

Historiaa ja numismatiikkaa

Vaikka Wilhelm Lagus opiskeli pääasiallisesti filologiaa ja kirjallisuutta, hän oli nuoresta asti hyvin kiinnostunut historiasta. Odessassa ollessaan hän kiinnostui Kaarle XII:n pakomatksasta Pultavan taistelun jälkeen. Lagus seurasi itse kuninkaan reittiä Pultavasta Benderiin ja julkaisi tutkielman venäjäksi Kaarle XII:n paosta. Työn tarkoitus oli selvittää yksityiskohtaisesti pakomatksan reitti. Se perustuu paikalliseen suulliseen perimätietoon, topografisiin havaintoihin ja kuninkaan matkakumppaneiden merkintöihin.

Ateenassa ollessaan Lagus julkaisi nykykreikkaksi tutkielman kreikkalaisten historiasta Etelä-Venäjällä antiikista omaan aikaansa. Tämäkin oli urauurtava työ, joka kuitenkin ei koskaan tullut tunnetuksi Suomessa. Tutkimus korvasi osittain Laguksen suunnitteleman suurteoksen skyyteistä, joka ei koskaan valmistunut. Laguksen tukema teoria, jonka mukaan skyytit olisivat suomalais-ugrilaisten kansojen, erityisesti Suomen kansan, esi-isiä, osoittautui ajan myötä vääräksi, ja ehkäpä tästä johtuen Laguksen skyytti-teos ei koskaan valmistunut.

Suomessa Lagus jatkoi myöhemmin historian alan tutkimusta. Hän rekonstruoi mm. Turun Akatemian palossa vuonna 1827 tuhoutuneen opiskelijamatrikkelin sekä julkaisi Porthanin ja

Mathias Caloniuksen välisen kirjeenvaihdon. Erityisesti hän antautui kuitenkin eläkkeelle siirtymisen jälkeen numismatiikkaan sekä julkaisi vuosina 1885, 1888 ja 1900 tärkeän sarjan *Numismatiska anteckningar*. Sarjan kolmas osa *Om mynt funna i finsk jord* on harvinainen yleisesitys yhden maan rahalöydöistä, vaikkakin nykyisin metodisesti vanhentunut.

Arkistosta näyttelyyn

Wilhelm Lagus on tutkimuskohteena erikoisen mielenkiintoinen siitä syystä, että hänen elämästään on jäänyt jäljelle miltei kaikki käsikirjoitukset, kirjeet, muistiinpanot jne. Näistä Kansalliskirjastossa ja Åbo Akademin kirjastossa säilyneistä asiakirjoista voimme rakentaa poikkeuksellisen hyvän yleiskuvan monipuolisesta suomalaisesta tiedemiehestä, hänen elämästään ja tieteellisestä työstään.

KIRJALLISUUTTA

Forsén, B., "Wilhelm Lagus. Varhaista tutkimusmatkailua Ateenassa", teoksessa Forsén, B. ja Sironen, E. (toim.), *Kadonnut Kreikka. Suomalaisia matkakertomuksia ennen massaturismin tuloa* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1022), Helsinki 2006, 56–77.

Väisänen, M., "Lagus, Wilhelm (1821–1909)", *Kansallisbiografia* 5, Helsinki 2005, 675–677.

Kirjoittaja on filosofian tohtori, joka on toiminut Suomen Ateenan-instituutin johtajana vuosina 2004–07.